Yöresel Kitaplar

Ne kadar zengin bir ülkemiz vardır bizim. Bolluğu, bereketi, renkleri, güzellikleri anlatmakla bitmez. Tarihinden mi söz etsek, sanat eserlerinden mi, yazarlarından şairlerinden mi, yoksa dağlarından, denizlerinden, göllerinden mi, bilemeyiz.

Yöresel yiyecekleri vardır; otantik, organik. Yerine özgü. Vanlıların keledoşu, Bitlislilerin büryanı, Siirtlilerin içliköftesi, perde pilavı, Erzurumluların cağ kebabı, kadayıf dolması, Bayburtluların zironu, Trabzonluların Vakfıkebir ekmeği, mıhlaması. Tabii kurutulmuş meyveleri, kömeleri, pestilleri, sucukları, pastırmaları, lokum ve şekerlemeleri de unutmamak gerek. Sonra adını belirli illerden alan kebap çeşitleri (Adana kebabı, Urfa kebabı, Antep kebabı, Kastamonu kuyu kebabı, Yozgat testi kebabı gibi), köfte çeşitleri (İnegöl köftesi, Yalova köftesi, Akçaabat köftesi, Tekirdağ köftesi, Milas köftesi gibi), Peynir çeşitleri (Erzincan tulum peyniri, Van otlu peyniri, Urfa karın peyniri, Nevşehir çömlek peyniri gibi), pideler, çörekler (Ankara çöreği, Bayburt ketesi, Samsun pidesi, Konya etli ekmeği gibi)... Sonra tatlı çeşitleri: Gaziantep baklavası, Maraş dondurması, Bursa kestane şekeri, Kemal Paşa tatlısı, Afyon Lokumu, Hatay künefesi, Konya Mevlana şekeri, Mardin Badem şekeri; daha neler neler… Yöresel tatlar, il ve ilçe bazından köylere kadar iner: Çakallı[1] menemeni, Ecevit[2] çorbası, Hamsiköy[3] sütlacı, gibi.

Yöresel yiyeceklerin yanında yöresel giyecekler yok mudur? Vardır elbet: Ege yöresine ait, iç Anadolu bölgesine ait, doğu ve güneydoğu bölgesine ait, Karadeniz bölgesine ait… Bir folklor gösterisinde, bir geçit töreninde görürüz onları: pırıl pırıl, rengârenk. Giyenler o renklerin içinde, sanki hafiflemişler, kanatlanmışlar. Sanki tarihin derinliklerinden çıkıp gelmişler bugüne. Tabii çorapları, kazakları, yemenileri, poşuları, fesleri, kasketleri, çizmeleri. Rengârenk tespihleri, ağızlıkları, pipoları, yüzükleri, tütünlükleri ve diğer değerli takı ve süs eşyalarını da anmak gerekir.

Ve tabii, bir de bölgesel kitap ve dergiler var; mütevazı görünüşleriyle. Onlar geliyor aklıma. Kimisi soluk, kimisi çok renkli, kimisi birinci hamura basılmış, ağır mı ağır. Kimisinin kapak kompozisyonu uymamış, kimisinin harfleri oturtamamış. Bir keresinde Van'da *Seyir*'i çıkardığımız günlerde, önemli bir iş yaptığımız inancıyla, şöyle derdik: "İller bölgeler, neden yiyecekleri ve hayvanlarıyla tanınıyor hep? Van kedisi, Kangal köpeği, Ankara tavşanı, Gümüşhane eşeği, Denizli horozu… Ve kendi bölgesiyle anılan bir sürü yiyecek ismi… İşte bu bizim hâlâ tarım ve hayvancılığa dayalı, zihni değil bedeni etkin bir

[1] Samsun – Kavak yolu üzerinde bir yerleşim yeri.

[2] Ecevit köyü, İnebolu Kastamonu arasında, Küre civarında minibüsçülerin mola verdiği bir yerdi eskiden. Yollar çok kötü olduğundan 100 km. mesafe 3-4 saatte ancak gidilebilirdi. Bu zorlu yolculuk esnasında Ecevit köyünde durup çorba içmek adet olmuştu.

[3] Zigana tünelinin hemen Karadeniz bölgesi yüzündeki ilk yerleşim yeri olan Hamsiköy, özellikle Gümüşhane ve Trabzon arasında, Zigana tüneli açılmadan, Bayburt, Gümüşhane istikametinden gelen otobüslerin mola yeriydi. Karadenizi, Doğu Anadolu'ya bağlayan bu geçit noktası, bugün de yolculara leziz yiyecekleri, temiz havası ve doyumsuz manzarası ile hizmet vermektedir.

toplum olduğumuzu gösteriyor!" Tabii, bu sözü söylediğimiz zamanlar, toyduk. Daha dünyanın kaç bucak olduğunu öğrenememiştik. Önümüzde anlayacak çok şey, yürünecek çok yol, aşılacak çok dağ vardı. Daha sonra bütün bu bölgesel tat, renk ve dokuların, teker teker ne kadar değerli, ne kadar güzel ve vazgeçilmez olduklarını da anladık. Tabii ki, bir şeyi yüceltirken bir başka şeyi küçümsememek de gerekir; böyle bir hataya düşmemek de gerekir; bunu da anladık. Ülkemizin her bir ilmeği, her bir rengi, her bir tadı, her bir lezzeti çok değerlidir. Belki tam olarak şunu demek istemiştim o zamanlar: İllerin yiyecekleri içecekleri kadar yazarları, şairleri, kitap ve dergileri de tanınsın; onlar da öne çıksın. Aslında bu da yersiz ve gereksiz bir istek sayılmazdı hani. Ve aslında bu değerler vardır da: Erzurum ve Erciş'in Emrah'ı, Yine Erzurum'un İbrahim Hakkı'sı, Taşköprü'nün Taşköprülüzade'si, Van'nın Vanî Mehmet Efendi'si, Kayseri'nin Davud'u, Bayburt'un Zihni'si, Urfa'nın Nabî'si, Alvar'ın Mehmet Efendi'si… Sonra Yozgat'ın "Sürmeli"si, Kastamonu'nun "Sepetçioğlu"su, İç Anadolu'nun, Ege'nin Zeybeği, Karadenz'in horonu, Erzurum'un, Bayburt'un Bar'ı, Doğu'nun, Güneydoğu'nun halayı…

İşte bu saymakla bitmeyecek kişiler, nesneler, eşyalar, ürünler arasında, acaba "yöresel kitaplar", "yöresel yayınlar" da var mıdır? Vardır elbet. Olmasa, "yöresel" sözü eksik kalır doğrusu. Öyle ya, yöresel tatlar sadece yiyeceklerden oluşmaz. Bir de o bölgenin basını vardır, yayımlanan kitapları vardır; onları da görmek gerekir. Yöresel tatların yanına yöresel kitapları da koymak gerekir. Kars'ta, Iğdır'da, Erzurum'da, Gümüşhane'de, Samsun'da, Trabzon'da, Kütahya'da, Eskişehir'de, Konya'da, Osmaniye'de, Kilis'te, Muğla'da, hemen hemen tüm il ve ilçelerimizde, ülke çapına dağıtımı yapılamayan, tam olarak okuyucusuyla buluşamayan, çıktığı bölge ile sınırlı kalan, ya da daha sonra yapılan yeni baskıları ile yöresel kıyafetlerini üzerinden çıkartabilen kitapları kastediyorum. Yöresel dergileri kastediyorum, çıktığı yöre ile sınırlı kalmış yayınları. Tıpkı kendi bölgelerinde tanınan, fakat bölge dışına çıkıldığında isimleri bilinmeyen sanatçılar, halk ozanları gibi. Mütevazı, kendi çapında. Otantik. Büyük heveslere kapılmamış, içtenliğini yitirmemiş. Albenisi fazla değil, ama samimi, gösterişten uzak. Ticari kaygıları yok. Tiraj kaygısı gütmeyen. Reyting kavramını tanımayan. Aslına bakılırsa her yerde, her ilde vardır böyle yöresel kitaplar. Onlar bir sevincin, bir sevginin, bir heyecanın ürünü olarak çıkarlar. Öncelikle yazar, kendisi için çıkarır onları, başkalarına ulaşması ikinci sırada gelir. İlk önce yazarının gönlünü doyururlar, sonra halka halka bölgedeki meraklıların.

"Bölgesel" sözcüğü, onları içerik olarak nitelemez; teknik olarak niteler. Kaldı ki, bir şiir, bir köyde de yayımlanmış ve o köyün sınırları dışına çıkmamış da olsa, evrensel bir duyarlık taşır. "Yöresel" nitelemesi daha çok baskı, biçim ve dağıtım imkânları ile alakalı; kitabın içeriği ve niteliği ile ilgili değil. Profesyonellikle ilgili bir niteleme. Yöresel deyince, daha çok bu işin profesyonelce değil, amatörce yapıldığı ifade edilir; yayının ülke çapında dağıtımı yapılmadığı, geniş okuyucu kitlelerine ulaşmadığı anlatılır. Neler neler yoktur içlerinde: şiir kitapları, romanlar, hikâye kitapları, folklor araştırmaları, tarih araştırmaları... Kimisinde bir sürü yanlış vardır. Sadece tashih yanlışları değil, yazım yanlışları, bilgi yanlışları da. Bazıları daha titizdir, daha özenli basılmıştır, profesyonelcedir. Ama yine de kimliğini belli edecek bir "yöresel imge" vardır bir yerinde. Bazı yazarlar, yöresel kitaplarından söz etmek istemezler nedense; acemilikleri ortaya çıkmasın diye mi, bilmem. Onlardan hiç söz etmezler, sanki yokmuş gibi davranırlar. Oysa bu kitaplarda, bu haliyle bile, bir sıcaklık, bir içtenlik, heyecan ve umut vardır. Şunu bilmek gerekir: Bir kişi yüz tane yazı yazar. Bu yüz yazının yüzü de iyi olmaz, ancak birkaç tanesi gerçekten iyi nitelikte olur. Ama o birkaç tane iyiyi yakalayabilmek için yüz tane yazıyı da yazmak gerekir. Aslında o 99 yazı, bir güzel yazıyı yakalaman için, ona bir yol ve vesile olsun diye yazılmıştır. İşte yöresel kitapları da böyledir; sanki daha uzun uçuşlar için bir hazırlık gibidir.

Yöresel kitaplar, sınırlı baskı ve dağıtım ağına sahip olan yayınlardır. Bu nedenle arandıklarında kolay kolay bulunamazlar. Hatta yazar, elindeki son kitabı da, kendisini

kıramadığı için ve nasıl olsa İstanbul'daki yeğenine gönderdiği iki kitaptan birisi hala duruyordur diye filanca araştırma görevlisine vermiştir. Kendi koşulları ile sınırlı kalmış yayınlardır yöresel kitaplar. Büyük dağıtım şirketlerine ulaştırılamadıkları için sınırlı bir yayın haline getirmişlerdir. Öğrencilik yıllarımda sık sık uğrardım sahaflar çarşısına. Orada bu tür yayınlara rağbet gösteren, yöresel kitapları kendi branşı haline getiren sahaflar vardı. Belki hala da vardır. Oldukça pahalı satarlardı onları. Bir kitap değil de belge muamelesi yaparlardı neredeyse; o gözle görürlerdi.

Evet, doğrusunu söylemek gerekirse benimde birkaç tane yöresel kitabım var. Hem de ilk kitap denemelerim, ilk göz ağrılarım, ilk heyecanlarım: *Ay Çekimi*, *Sanat Yazıları*, *Düşünmek Özgürlüğü*. Van'da *Seyir Estetik ve Sanat Dergisi'*ni çıkardığımız günlerden. Küçük ebatlı kitaplar; 32 sayfalık. Bir ara pişman olmuştum bastırdığıma. Daha sonra, elimde biriken, fakat bir cesaret gösterip bir türlü yayınlatmadığım şiirlerimi, hatta 1992 yılında bitirdiğim ha bugün ha yarın diye diye yayınlatmadığım ve sanırım artık bundan sonra da yayınlatmayacağım *Sahipsiz Gölge* isimli romanımı gördükçe, "iyi yapmışım onları yayınlatmakla" diyorum. Zira zaman geçtikçe titizlik de artıyor, yayımlanma ihtimalleri de azalıyor. Bu durumda akıbetleri neredeyse belli: bir dosyanın arasında kaybolup gitmek, zaman geçtikçe unutulmak, değerini yitirmek… Bu arada, "Beğeni düzeyin yüzde ellinin üstüne çıkıyorsa, hemen yayımlatacaksın" diyen arkadaşımı hatırlıyorum. O, yeterli sayfa sayısına ulaştı mı, şöyle böyle demeden kitaplarını yayınlatırdı. Doğru yapmadıklarını düşünürdüm o zamanlar, ama şimdi öyle düşünüyorum. Hadi, onun verdiği rakama yirmi beş de ben ekliyorum, ediyor yetmiş beş. "Beğeni seviyesi yüzde yetmiş beşin üstüne çıkınca, yayınlat gitsin!" diyorum. Yayımlatmanın iyi bir tarafı da, kitap çıkınca zihnin onu taşımaktan kurtulması, hafiflemesi, yeni uçuşlar, yeni yolculuklar için dinçleşmesi.

Demek ki, kitap yayımlamak konusunda da düşüncelerim değişmiş. Eskiden, "yayımlamak" sözcüğü bana biraz endişe verirdi. Okun yaydan çıkması gibi, geriye dönüşü yok diye düşünürdüm. Gitgide yazının da bir "gelişlimi"nin, bir "evrimi"nin olduğunu düşünmeye başladım. Bir defasında bir yerde bir sunum olarak konuşursunuz, diğer defasında bir deneme halinde yazarsınız, bir defasında uzun bir dergi yazısı haline getirirsiniz, bir defasında akademik bir makale olarak düzenlersiniz, bir defasında bir arkadaşınıza gönderirsiniz, bir defasında bir kolektif çalışmaya konulmasını istersiniz, bir defasında kitabınızda yayınlanmasını istersiniz, bir defasında ikinci baskı için gözden geçirirsiniz… İnsanların olduğu gibi yazıların da kaderi var. Onlar da, yavaş yavaş büyürler, serpilirler, gelişirler, olgunlaşırlar. Hani," Kervan yolda düzülür", diye bir atasözü vardır; konuyu biraz da o açıdan değerlendirmek gerekir. "Bir yazı, yazarı ölmeden tamamlanmış sayılmaz" diyorum. Beğenmediğiniz, değiştirmek istediğiniz bir yer varsa, bunu her zaman yapabiliriz. Bu şekilde yeni baskılarının daha özenli bir şekilde çıkmasını sağlayabiliriz.

Sözü tekrar yöresel kitaplara getirmek istiyorum: Onarlı siz de tanırsınız, bilirsiniz. Elinizde en az birkaç tane yöresel kitap vardır. Ya da sizin de belki bir yöresel kitabınız vardır. Ben, onlara iyi bakın, kıymetini iyi bilin derim. Hala bugün taze bir nefes geliyorsa derinlerden, bunda o organik, sahih ve samimi çalışmaların da payı vardır. Onları "edebi değil", "sanatsal değil", "önemli değil" diye düşünmeyelim. Eğer bugün elinizde birkaç güzel metin varsa, kökeni mutlaka o pek de beğenmediğiniz yöresel kitap(lar) içinde gizlidir. Bir binadaki her bir taş göze çarpmaz, ama bu onların önemsiz olduğu anlamına gelmez. Onların hepsinin, binanın temelinde, köşelerinde yer alması, göz önünde bulunması gerekmez. Bazıları köşededir, bazıları temeldedir, bazıları duvardadır, bazıları alttadır, bazıları üsttedir. Ama her birisinin binanın bütünlüğü içinde bir yeri ve görevi vardır. Onlar, tüm eksik ve kusurlarıyla, bizim kitaplarımızdır. Onlar olmasaydı, diğerleri de olmazdı.